

NKE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓKÖZPONT

ELEMZÉSEK – 2012/5

1241 Budapest Pf. 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

www.svki.zmne.hu

Az Egyesült Államok védelmi stratégiai irányváltásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra

Barack Obama amerikai elnök január 5-én ismertette a *Defense Strategic Guidance* (a továbbiakban *Stratégiai iránymutatás* vagy *DSG*) dokumentumot,¹ amit a szövetséges és partnerállamok is stratégiai iránymódosításként értékelték. Fontos megjegyezni, hogy a dokumentum nem törvényileg szabályozott stratégiai dokumentum, hanem sokkal inkább a védelmi költségvetés tervezési folyamatába illeszthető politikai keretként, útmutatóként határozható meg, amely az Egyesült Államok átfogóan értelmezett stratégiai képességei szerkezeti módosításainak irányait jelöli ki. Elemzésünk az iránymódosítás hátterét, tartalmát és jelentőségét értékeli, valamint a Magyarország számára levonható tanulságokat összegzi.

Érdekes röviden utalni a dokumentum megjelenésének bel- és külpolitikai kontextusára. Az elnökválasztási év elején a DSG híven tükrözi az Obama-adminisztráció által az elmúlt hónapokban számos téren megjelenített stratégiai irányváltást, hangsúlyeltolódást az afganisztáni és az iraki háborúk, a terrorizmus elleni küzdelem által meghatározott poszt-szeptember 11-i korszaktól egy új korszak felé.² Ebben az új korszakban a világban tapasztalható hatalmi átrendeződés, elsősorban az ázsiai-csendes-óceáni térség felértékelődése következtében a hagyományos, államok közötti hatalmi versengés ismét előtérbe kerül, ám azzal is számolva, hogy e versengés egyre több dimenzióban, új területeken is jelentkezik.

Befejező szakaszukhoz érkeztek a rendkívül nagy anyagi és emberi áldozatokat kívánó elhúzó katonai szerepvállalások. A 2011 végével lezárult iraki kivonulás, az előirányzott afganisztáni csapatcsökkentések, az ázsiai politikai-katonai jelenlét megerősítése Barack Obama közelmúltbeli ázsiai körútja nyomán egyértelműen jelzik az adminisztráció hosszabb távú külpolitikai prioritásait. A tágabb közel-keleti térségre nézve Oszama bin Laden kiiktatása és az al-Káida meggyengítése, valamint a stabilizációs műveletek leépítése nyomán, továbbá a változatlan iráni törekvések következtében katonai szempontból a hagyományos katonai képességeken alapuló elrettentés került előtérbe.

Amint a DSG-ből kitűnik, a költségvetési kényszerek jelentős szerepet kapnak a szárazföldi erők csökkentése, a szövetségeseket érintő elöretolt amerikai jelenlét, valamint a védelmi beruházások további felülvizsgálata és átcsoportosítása révén. E fenti területeken a gazdasági válság, a költségvetési problémák és az elmúlt évtized háborúinak tapasztalatai miatt az amerikai közvélemény többsége is a pénzügyi szigor mellett foglal állást. A DSG a 2011 áprilisában bejelentett, tíz évre előirányzott védelmi költségvetésre vonatkozó elvonás teljesítéséhez teremti meg a kezdeti kereteket.³ A külpolitikai és a belpolitikai kontextust szemlélve megállapítható, hogy a pénzügyi kényszer bizonyos tekintetben kikényszerítette a stratégiai környezetben végbemenő változások miatt egyébként is elkerülhetetlennek látszó átalakítások felgyorsítását.

A 2011-es amerikai költségvetési válság és a tervezett megszorítások hatása a védelmi szektorra

A 2011-es Budget Control Act (2011. augusztus 2.)⁴ mérföldkövet jelentett abban a tekintetben, hogy az Egyesült Államok történetének egyik legsúlyosabb költségvetési vitáját – egyben válságát – odázta el, mivel rövid távon technikai értelemben megoldotta az ország fize-

¹ *Defense Strategy Guidance. Sustaining Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense.* Department of Defense, 2012. január 3. http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf

² David W. Barno – Nora Bensahel – Travis Sharp: *You Can't Have It All.* *Foreign Policy.* 2012. január 6. http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/01/06/you_cant_have_it_all

³ Todd Harrison: *Defence Cuts Could Only be the Beginning.* Center for Strategic and Budgetary Assessment. 2012. január 09. <http://www.csbaonline.org/2012/01/09/defense-cuts-could-be-only-the-beginning/>

⁴ *Budget Control Act* <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-112s365enr/pdf/BILLS-112s365enr.pdf>

tőképességének fenntartását. Az alkotmány szellemében ugyanis a kormány költségvetési politikájának gazdasági egyensúlyon kell alapulnia, azaz a kiadások nem haladhatják meg a bevételeket.⁵ Ennek ellenére az USA történetében nemigen fordult elő, hogy költségvetési többlettel zárt a pénzügyi év, és a költségvetési deficit és az államadósság-állomány továbbgörgetése alapján döntően adóssághalmozás volt a jellemző. 2011-ben viszont elérkezett a pillanat, amikor a fennálló adósságállomány elérte a GDP 100%-át – tehát újabb kölcsönök nélkül, kifizetetlen lejáró kölcsönökkel gyakorlatilag csődbe ment volna az ország.

A Budget Control Act (BCA) rendelkezései két dolgot tettek lehetővé: egyszeri lépésként 400 milliárd dollárral megemelték az adósságplafont,⁶ lehetővé téve újabb kölcsönök felvételét és fenntartva az Egyesült Államok fizetőképességét. Másrészt az adósságállomány növekedésének kontrollálása érdekében jelentős költségvetési kiadáscsökkentést ütemeztek be⁷ 917 milliárd dollár összegben a következő tíz évre.⁸ Mivel arról a mai napig sem sikerült megállapodnia a Kongresszusnak, hogy a megszorításokat hogyan osszák el a különböző tárcák és programok között, a 2013-as költségvetési vita függvényében annak is fennáll a lehetősége, hogy a fűnyíróelv alapján („across-the-board cuts”, avagy „sequestration”) 2013–2021 között kongresszusi felhatalmazással szinte mindenhol – a biztonsági szektort is beleértve – egységesen, automatikusan „megvágják” a forrásokat.⁹ Egy ilyen „zárolás”¹⁰ a 2011-ben bejelentett forráscsökkentésen túl aláaknázná a jelenlegi stratégiai elképzeléseket és terveket – amint arra Leon Panetta védelmi miniszter nemrég rámutatott.¹¹

A védelmi költségvetés csökkentésére vonatkozó tervek 2011 folyamán egyre borúlátóbb képet festettek: áprilisban még a 2023-ig terjedő időszakra 400 milliárd dollár,¹² októberben 450 milliárd dollár megtakarítása volt a cél,¹³ végül novemberre a 2013–2021 közötti időszakra 492 milliárd – azaz évi mintegy 55 milliárd – dollár csökkentést véglegesítettek. A BCA ezen felül 450 milliárd dollár „zárolását” helyezte kilátásba – amit a Fehér Ház további 39 milliárd dolláros zárolási rendelkezése is kiegészít.¹⁴ Összességében tehát a legkedvezőtlenebb forgatókönyv szerint 2013-tól kezdődően 9 év alatt akár 980 milliárd dollár megvonással is számolnia kell a védelmi szektornak.

Összehasonlításképpen: az éves védelmi költségvetés-csökkentés jóval meghaladja a japán (kb. 45 milliárd dollár), és jó eséllyel a brit védelmi költségvetés (kb. 52 milliárd dollár) teljes összegét – tíz éven keresztül minden egyes évben. Ugyanakkor – a korábbi háborúk utáni csökkentésekkel összevetve – arányaiban nem annyira megrázó a helyzet: 2013-ban a védelmi kiadások a 2007-es alapköltségvetés (inflációval kiigazított) szintje körül maradnak még abban az esetben is, ha a zárolások bekövetkeznek, és bőven meghaladják az 1990-es

⁵ Hasonló szabályozást tartalmaz Ausztria, Németország, Svájc, Lengyelország, Észtország és 2011 óta Spanyolország alkotmánya is a kiegyensúlyozott(abb) makrogazdasági politika érdekében.

⁶ Elméletben lehetőség van rá, hogy szükség esetén az elnök kezdeményezze a plafon további 500 milliárd dolláros megemelését, amit a Kongresszus elutasíthat – ezt pedig elnöki vétóval felül lehet írni. Végző soron a Kongresszus kétharmados többséggel ezt is felülírhatja (ún. McConnell-mechanizmus).

⁷ Gyakorlatilag a kormánynak két lehetősége van a költségvetési mérleg kiegyensúlyozására: a bevételek növelése adóemelés által, vagy az állami kiadások csökkentése általános forrásmegvonással. Mivel a demokraták megőrznék az Obama-kormányzat nagy kiadási tételeket jelentő reformjait, és inkább adót emelnének, a republikánusok azonban az adókedvezmények megőrzésében és a kiadások csökkentésében érdekeltek a gazdasági válság közepette, egyelőre úgy tűnik, a nagyarányú megszorítások útjára lép a kormány a 2013-es költségvetés tárgyalásakor.

⁸ A BCA gyakorlatilag nem a költségvetési hiányt csökkentené a kijelölt 10 éves időszakban, csupán az adósság-felhalmozás mértékét, azáltal, hogy a következő évek költségvetéseit a kormányzati kiadások csökkentése által kiegyensúlyozottabbá tenné (tehát adott években kevesebb lenne a relatív hiány).

⁹ A megvonás kiterjedne a Department of Defense, a Department of Homeland Security, a Department of Veteran Affairs, a National Nuclear Security Administration forrásaira, valamint egyes hírszerzői és külügyminisztériumi programokra is. Kivételt csupán a társadalombiztosítási, Medicaid, Medicare egészségügyi juttatások, a civil és katonai bérek, valamint a veteránok juttatásai képeznének.

¹⁰ A „forrásvisszatartás” (a magyar gyakorlat alapján nevezhetjük zárolásnak) ütemezéséről és elosztásáról viszont már a választások után felálló új Kongresszusnak kell döntenie. A 2012-es költségvetési évben (2012 szeptemberéig) csak a 917 milliárd dollár első részletéről, 21 milliárd dollár sorsáról szóló döntés válik esedékessé.

¹¹ Panetta: 'Sequestration' Would Upend Military Strategy. Defense.gov, 2012. január 8.

<http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=66713>

¹² Lisa Daniel: Obama, Gates, Joint Chiefs to Find More Savings. Defense.gov, 2011. április 13.

<http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=63549>

¹³ Marcus Weisberger: Panetta: Keep US Edge With Carefully Targeted Cuts. Defensnews.com, 2011. október 11.

<http://www.defensenews.com/story.php?i=7926142&&s=TOP>

¹⁴ David J. Berteau – Ryan Crotty: Super Committee Fallout and the Implications for Defense. CSIS, 2011. december 2. <http://csis.org/publication/super-committee-fallout-and-implications-defense>

évek költségvetési mélypontjait. A nagyvonalúan akár 15%-ra becsülhető esetleges csökkenés pedig még mindig nem közelíti meg a korábbi nagy háborúk utáni visszaeséseket: a koreai háború után 20, a vietnami háború után és a hidegháború lezárását követően pedig több mint 30%-kal csökkentették az amerikai védelmi kiadásokat.¹⁵ Nagyobb problémát jelenthet a forrásmegvonás időbeli megoszlása, ugyanis 2013-ra esne a súlypont, ami a már folyamatban lévő programokat és stratégiai tervezést is felülírhatja.

A Védelmi Minisztériumnak 2012-ben a választásokból és a költségvetési vitákból adódó kiszámíthatatlanság lehet a legnagyobb ellensége. Miközben februárban a 2013-as védelmi költségvetési javaslattal együtt kellett benyújtani az 5 évre szóló gördülő fejlesztési tervet (Future Years Defense Program),¹⁶ annak alapelemeit rendíthetik meg a lehetséges forrásmegvonások a végrehajtás során. A 2013-as tervek csak a 487 milliárd dollárnyi forráscsökkentést tartalmazzák (10 évre), a zárolás esetleges 450 milliárd dollárját nem. Hiteles középtávú tervezés nélkül pedig a minisztérium nem lesz képes hatékonyan végrehajtani a tervezett lépéseket. Mindez érthetővé teszi, hogy miért lehetett, illetve kellett 2012 januárjában új Stratégiai iránymutatást (DGS) kiadni.

A 2013-as amerikai védelmi költségvetés keretszámai és prioritásai

Januárban a Védelmi Minisztérium a DSG mellett egy másik értelmező dokumentumot is nyilvánosságra hozott, amely a stratégiai prioritások mellé rendeli a költségvetési prioritásokat.¹⁷ Végül a védelmi költségvetési javaslatot¹⁸ Obama elnök február 13-án terjesztette be a Kongresszus számára,¹⁹ majd Panetta védelmi miniszter február 28-án kongresszusi meghallgatáson vett részt a költségvetés vitájának részeként.²⁰ A javaslat a 2013-as pénzügyi évre 619,9 milliárd dolláros védelmi költségvetési keretösszeget tartalmaz, 525,4 milliárd dolláros alapköltségvetésre, és 88,5 milliárd dolláros kiegészítő (műveleti) költségvetésre tagolva.²¹ Előbbi tétel a minisztérium hatáskörébe tartozó honvédelmi programokat, míg utóbbi a tengerentúli válságkezelő műveleteket – elsősorban Afganisztán költségeit – foglalja magában.

Az 525,4 milliárd dolláros alapköltségvetés már tartalmazza a korábban kialakított forrásmegvonásokat: 258 milliárd dollárt a következő öt, és összesen 487 milliárd dollárt a következő tíz év során. A következő év költségvetése módosítja a katonai eszközbeszerzési és – fejlesztési programokat, a haderő csökkenő létszámához kezdi szabni a forrásokat, csökkenti a kedvezmények és juttatások körét, megvágja az alacsony prioritású védelmi programokat, s a hatékonyságnövelés és egyidejű költségcsökkentés céljával szervezeti változtatásokat jelez. A jelenlegi stratégiai jövőkép a szűkös források szorításában négy irányelvre alapozta a költségvetést:²²

- I. A haderőstruktúra és fejlesztési források átstrukturálása úgy, hogy a hangsúly az ázsiai csendes-óceáni térségre és a Közel-Keletre essen, miközben az alapvető szövetségi és partnerkapcsolatok más régiókban is fennmaradnak.
- II. Olyan méretű és felépítésű haderő kialakítása, amely képes arra, hogy egy hadszíntéren vereséget mérjen egy jelentős ellenséges félre, egyidejűleg megakadályozva, vagy elfogadhatatlan kockázatúvá téve valamely agressziót máshol.
- III. A legfontosabb katonai képességeket biztosító fejlett technológiák számára a megfelelő anyagi háttér fenntartása.

¹⁵ Berteau – Crotty.

¹⁶ A 2012-es Terv a 2011. október 1. – 2012. szeptember 30. között érvényben lévő költségvetés részleteivel és a következő évekre szóló tervvel elérhető: http://www.cbo.gov/ftpdocs/122xx/doc12264/06-30-11_FYDP.pdf

¹⁷ *Defense Budget Priorities and Choices*, 2012. január. http://www.defense.gov/news/Defense_Budget_Priorities.pdf

¹⁸ *Overview, Fiscal Year 2013 Budget Request*.

http://comptroller.defense.gov/defbudget/fy2013/FY2013_Budget_Request_Overview_Book.pdf

¹⁹ *DoD Releases Fiscal 2013 Budget Proposal*. Defense.gov. 2012. február 13.

<http://www.defense.gov/releases/release.aspx?releaseid=15056>

²⁰ A teljes kongresszusi meghallgatás elérhető: <http://www.c-spanvideo.org/program/Year2013Budget>

²¹ Részletes bontásban a tételeket lásd: *FY 2013 Financial Summary Tables*. Defense.gov, 2012 február

http://comptroller.defense.gov/defbudget/fy2013/FY2013_Financial_Summary_Tables.pdf

²² *Defense Budget Priorities and Choices*, 5. o.

IV. Annak a képességnek a lehető legnagyobb mértékű megőrzése, hogy a körülmények kedvezőtlen változása esetén a jövőben újra gyorsan felfejleszthetők legyenek a most csökkentett képességterületek.

A 88,5 milliárd dolláros kiegészítő költségvetés 26,6 milliárd dollárral kisebb összeggel számol, mint a jelenleg érvényben lévő 2012-es költségvetés tette (115,1 milliárd dollár). Ez a javaslat tehát már tükrözi a 2011. decemberi iraki csapatkivonások és az afganisztáni „átmenet” miatt várhatóan csökkenő terhek hatását is.

Az amerikai védelmi költségvetés alakulása a 2001. szeptember 11-i támadások óta eltelt időszakban (milliárd USD)²³

	FY01	FY02	FY03	FY04	FY05	FY06	FY07	FY08	FY09	FY10	FY11	FY12	FY13
Alap	296,9	328,1	364,9	376,5	400,0	410,5	431,4	479,0	513,2	527,9	528,2	530,6	525,4
OCO*	13,4	16,8	72,5	90,7	75,6	115,7	166,2	186,9	145,6	162,3	158,8	115,1	88,5
Egyéb**	5,8	-	-	0,3	3,2	8,1	3,1	-	7,4	0,7	-	-	-
Összes	316,2	345,0	437,4	467,6	478,9	534,4	600,9	665,9	666,3	690,9	687,0	645,7	613,9

*: Tengerentúli válságkezelő műveletek – Kiegészítő költségvetés

** : Nem háborús célú kiegészítő költségvetési források (pl. katasztrófamentesítés)

A tervezési ciklus következő éveire – tehát 2014 és 2017 közé – az alapköltségvetés összegének visszafogott nominális növelésével számolnak,²⁴ miközben reálértékét tekintve mind az alap-, különösképpen pedig a kiegészítő költségvetés csökkentését, legjobb esetben szinten tartását tervezik:

A teljes védelmi költségvetés csökkentése 2010–2017 között²⁵

	Költségvetés	FY 2010	FY 2017	Változás, FY 2010-17, Mrd USD	Változás, FY 2010-17, %
Nominálérték	Alap	528	567	39	7%
	Kiegészítő	163	44	-119	-73%
	Összesen	691	611	-80	-12%
Reálérték	Alap	557	529	-28	-5%
	Kiegészítő	172	41	-131	-76%
	Összesen	729	570	-159	-22%

Az alapköltségvetés nominál- és reálértékének változása 2013–2017 között (milliárd USD)²⁶

	Ktsgv.	FY12	FY13	FY14	FY15	FY16	FY17	FY13-17
Nominál-érték	FY13	531	525	534	546	556	567	
	%-os változás		-1,0%	1,5%	2,3%	1,8%	2,1%	6,8%
Reálérték	FY13	538	525	527	531	530	529	
	%-os változás		-2,3%	0,3%	0,6%	-0,2%	-0,1%	-1,6%

A költségghatékony újratervezést jól szemlélteti a 2012-es és a 2013-as sarokszámok összevetése.²⁷

²³ Overview, Fiscal Year 2013 Budget Request. p. 8.

http://comptroller.defense.gov/defbudget/fy2013/FY2013_Budget_Request_Overview_Book.pdf

²⁴ FY13 – 525 Mrd USD, FY14 – 534 Mrd USD, FY15 – 546 Mrd USD, FY16 – 556 Mrd USD, FY17 – 567 Mrd USD.

²⁵ Fact Sheet: The Defense Budget. http://www.defense.gov/news/Fact_Sheet_Budget.pdf

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

	FY13	FY14	FY15	FY16	FY17	FY13-17
FY 2012	570,7	586,4	598,2	610,6	621,6	2987,5
FY 2013	525,4	533,6	545,9	555,9	567,3	2728,1
Változás	-45,3	-52,8	-52,3	-54,7	-54,3	-259,4
Reálérték-növekedés	-2,5%	0,0%	+0,8%	+0,2%	+0,2%	-0,3%

A folyamatban lévő stratégiai tervezési ciklus korábbi célkitűzései és a Stratégiai iránymutatás (2012)

Hagyományos értelemben a DSG nem illeszkedik a négyéves amerikai stratégiai tervezési ciklusba, ami az elnökségi terminusok szerint zajlik. Ennek megfelelően a 2010-es Négyéves Védelmi Felülvizsgálatot²⁸ követően elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégiát²⁹ 2011-ben Nemzeti Katonai Stratégia³⁰ követte, kiegészítve a „szokásos” éves rendszerben megjelenő alapdokumentumokkal (mint például a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének Kockázatértékelő jelentése.³¹) A hosszú távú, 20 évre szóló stratégiai irányvonalat emellett a Joint Vision 2020³² koncepció foglalja keretbe – a DSG tehát kongresszusi mandátum nélkül, ad hoc iránymutatásként készült.

A 2000-ben készített Joint Vision 2020 értelemszerűen számos, a 9/11-gyel kapcsolatban és az azt követő évtized háborúi során megjelent kihívással, fenyegetéssel nem számolt.³³ Így az azóta eltelt közel 12 év stratégiai dokumentumai az eredeti célt – az Egyesült Államok és az amerikai állampolgárok biztonsága, a béke, a prosperitás lehetőségének megteremtése – megőrizve fokozatos módosításokkal sok tekintetben eltávolodtak az eredeti megoldásoktól, különösen a haderő alkalmazásáról és az ehhez szükséges képességekről alkotott elképzeléseket illetően. A Joint Vision 2020 az amerikai erők teljes spektrumú dominanciáját tűzte ki célként, olyan agilis haderőként határozva meg a fegyveres erőket, amelyek akár egyedül – akár szövetségesekkel együttműködve – is képesek arra, hogy domináns mozgásszabadságuk és telepíthetőségük, precíziós csapásmérési és logisztikai képességeik, valamint a saját erők teljes körű védelme révén a nukleáris háborútól kezdve a kisméretű erőkkel végrehajtott különleges feladatokig bármilyen katonai feladatot végre tudjanak hajtani.

A koncepció feltételezte, hogy az USA technológiai dominanciája megmarad, amivel szemben ellenségei kihívásokat intéznek; ugyanakkor nem számolt olyan helyzettel, amikor más állami – és különösképpen nem állami – szereplők képesek lennének hátrányos helyzetbe szorítani az Egyesült Államokat (mint az a viharos gyorsasággal megjelent és teljesen új területként létjogosultságot követelő kibervédelem terén felmerülhetett). A Joint Vision 2020 döntően válságkezelő, békefenntartó, illetve humanitárius mentesítő műveletekkel számol, amelyekben az infokommunikációs vezetés-irányítási képességek „döntéshozatali fölénye” révén megsokszorozódhat a fegyverzettechnikai és képzettségi fölény. (Ez a kibertér rohamosan fejlődő kihívásaival ugyancsak sebezhetővé vált.)

Az iraki és afganisztáni műveletek kétségtelenül megváltoztatták ezeket a nézeteket. A terrorellenes háborúk „hagyományos” szárazföldi és légi műveletei előbb elhúzódó, nagyarányú, alacsony intenzitású konfliktusokká, majd stabilizációs, felkelésellenes műveletekké vál-

²⁸ *Quadrennial Defense Review Report*. US Department of Defense, February 2010. <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.PDF>

²⁹ *National Security Strategy, 2010*. The White House, May 2010.

http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

³⁰ *National Military Strategy of the United States of America – Redefining America’s Military Leadership*.

http://www.jcs.mil/content/files/2011-02/020811084800_2011_NMS_-_08_FEB_2011.pdf

³¹ *Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction*. 2011. február 9. http://www.dtic.mil/cjcs_directives/cdata/unlimit/6510_01.pdf

³² *Joint Vision 2020: America’s Military – Preparing for Tomorrow*. Joint Chiefs of Staff, 2000.

http://www.fs.fed.us/fire/doctrines/genesis_and_evolution/source_materials/joint_vision_2020.pdf; Előzménye, a Joint Vision 2010 (1996). <http://www.dtic.mil/jv2010/jv2010.pdf>

³³ Szembetűnő például, hogy éppen 2001 szeptemberében jelent meg egy átfogó tanulmány, ami a koncepció aszimmetrikus fenyegetésekkel szembeni sebezhetőségére világított rá. Melissa Applegate: *Preparing for Asymmetry: As Seen Through the Lens of Joint Vision 2020*. Strategic Studies Institute, 2001.

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/download.cfm?q=221>

tak. A 2011-es Nemzeti Katonai Stratégia már tisztán megjelenítette e műveletek tapasztalatait, sőt Mike Mullen admirális, a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának akkori elnöke 2011 februárjában már egy, „az iraki és afganisztáni háborúk utáni korszakra” való felkészülésről beszélt.³⁴ Ebben a biztonsági, a stratégiai környezet értékelése reálisan számolt a demográfiai trendekből adódó erőforrás-szűkösséggel, a világban „több hatalmi”³⁵ csomópont kialakulásával, a kibertér és a világűr szerepének és az ezek felől érkező potenciális fenyegetések felértékelődésével.³⁶ 2010–2011-től datálható egyértelműen a csendes-óceáni térség és Dél- és Délkelet-Ázsia felé fordulás is.

A haderő feladatai között korábban nem látott módon megerősödik a „képességteremtés”, azaz a nemzetközi hatalomgyakorlás innovatív módjaként a partnerállamok képességeinek és cselekvési lehetőségeinek költséghatékony fokozása. Emellett természetesen megmaradt a szélsőséges erőszak elleni fellépés, az agresszió elrettentése és elhárítása, valamint a nemzetközi és regionális együttműködések megerősítése, kiszélesítése is.

Az elmúlt tíz év változásai és a most egyértelműen meghatározott súlypontok egy más jellegű összhaderőnemi képességcsomag (Joint Force 2020) kialakítása felé mutatnak.³⁷ Az elemzők már tavaly is egyöntetűen úgy értékelték, hogy a beszerzési programok egyszerű csökkentésével és a műveleti kiadások 2015-től, az afganisztáni kivonulástól számított jelentős mérséklésével nem lehet orvosolni a forráshiányt, hanem átfogó struktúramódosításra van szükség.³⁸ 2011 januárjában Robert Gates akkori védelmi miniszter a szárazföldi erők létszámának (az akkori 569.000-ból) 27.000 fős, a haditengerészet (202.000 fős állományából) 15-20.000 fős csökkentéséről beszélt 2015-2016-ban, tehát az iraki és afganisztáni háborúkat követően.³⁹ John Nagl, a Center for New American Security elnöke 2011. októberi cikkében azonban már arról írt, hogy 480.000-490.000 fő körüli szárazföldi haderő és 175.000 fő körüli tengerészgyalogság kialakítására lehet számítani, ami a 2001. szeptember 11. előtti szintnek felel meg. Jelenleg a DSG számszerű iránymutatást nem ad, Leon Panetta védelmi miniszter tájékoztatása pedig csak a célokat tisztázta, a részletekre vonatkozóan a 2013-as védelmi költségvetés elfogadásáig nem kíván kitérni.

A DSG által említett „Joint Force 2020” tehát kisebb, karcsúbb, agilisabb, rugalmasabb, a jelenleginél is gyorsabban telepíthető, innovatívabb és technológiailag fejlettebb lesz.⁴⁰ Ismét megerősítést nyert, hogy a szárazföldi erők létszáma csökkenni fog oly módon, hogy a magasabb létszám „visszaállítható legyen” – a tapasztalt altisztek, tiszthelyettesek számában a jelenlegi állományhoz szükségesen felül némi plusztartalékot hagyva rendszerben –, kiegyensúlyozva a Nemzeti Gárda és a Tartalékos Erők egységeivel. Az aktív és tartalékos erők egymáshoz viszonyított arányát és alkalmazását elsősorban a következő évek műveleteinek intenzitása, jellege fogja megszabni.

³⁴ Tom Shanker: Joint Chief Chairman Says Military Must Focus Beyond Iraq and Afghanistan. *The New York Times*, At War Blog, 2011. február 8. <http://atwar.blogs.nytimes.com/2011/02/08/joint-chiefs-chairman-says-military-must-focus-beyond-iraq-and-afghanistan/>

³⁵ Szakítva a korábbi „pólus”-terminológiával, a csomópontok sokkal rugalmasabban változó, alkalmi érdekszövetségeket is feltételező, együttműködő hatalmi csoportosulásokat jelölnek, beleértve a feltörekvő hatalmakat is.

³⁶ A következő években valószínűleg mind az Egyesült Államok, mind a NATO terminológiájában és védelempolitikai érvrendszerében előkelő helyet fognak elfoglalni a „globális közös terek”, melyek „a nemzetközi szereplőket a világban összekötő szövetet” – a mindenki által közösen használt világtengereket, szárazföldi csomópontokat, légtérrel, világűrrel és közel sem utolsó sorban a kibertérrel – jelentik. A „global commons”-terminológia 2010-ben jelent meg a NATO-ban a Transzformációs Parancsnokság munkája nyomán, és 2012-re a világpolitika eseményeinek hatására az amerikai stratégiai gondolkodás szerves részévé vált az ezekhez való folyamatos hozzáférés biztosításának égető szükségessége. (Elég a kibertérben zajló kvázi hackerháborúra gondolni, amiben állami szereplők – így Kína, Oroszország, Izrael, és egyre növekvő kapacitással az Egyesült Államok, valamint a NATO – is főszerepet vállalnak; vagy a Hormuzi-szoros és Afrika szarva kapcsán a létfontosságú világkereskedelmi útvonalak nyitva tartására.) Az erre irányuló tevékenységeket a DSG is említi „hozzáférést akadályozó tevékenységek” („anti-access/area denial, A2/AD”) néven. Annak jeleként, hogy az amerikai stratégiai gondolkodás nem csupán egy újabb elvont elmélettel gazdagodott, a Védelmi Minisztérium január 17-én külön ágazati stratégiát hozott nyilvánosságra, amelyben az ilyen vitatott környezetben végzett tevékenység lehetőségeit vizsgálják, és a főbb irányelveket fektetik le. *Joint Operational Access Concept*, Department of Defense, 2012. január 17. http://www.defense.gov/pubs/pdfs/JOAC_Jan%202012_Signed.pdf

³⁷ Panetta Outlines Vision for „Joint Force 2020”. Defense Communities 360, 2012. január 5.

<http://www.defensecommunities.org/headlines/panetta-outlines-vision-for-joint-force-of-2020/#>

³⁸ Marcus Weisberger: *US Ground Forces Face Biggest Cut*. DefenseNews.com, 2011. október 10.

<http://defensenews.com/story.php?i=7908495&c=FEA&s=CVS>

³⁹ AFP: *Citing Deficit, Gates Moves to Cut US Defense Budget*. Defencetalk.com, 2011. január 7.

<http://www.defencetalk.com/citing-deficit-gates-moves-to-cut-us-defense-budget-31121/#ixzz1aW2Mzd7b>

⁴⁰ Panetta Outlines Vision for „Joint Force 2020”.

Az amerikai erők külföldi állomásoztatásáról nyilatkozva 2012. január 12-én Panetta elmondta,⁴¹ hogy az Egyesült Államok két harcoló dandárnyi erőt von ki Európából, és rotációs váltásban lévő erőkkel kívánja megoldani jelenlétét a régióban. Ez a fajta rotációs állomásoztatás eddig a különleges műveleti erőkre és a haditengerészet egységeire volt jellemző, melyeket a közös hadgyakorlatokat és kiképzési programokat folytató partnerországokba küldtek Latin-Amerikába vagy Afrikába. A szárazföldi erők rotációs állomásoztatásának koncepcióját a haderőnem parancsnoka, Ray Odinero tábornok fogja kidolgozni. Ezzel Európába is eljutnak a harci tapasztalatokkal rendelkező amerikai erők, míg az eddig folyamatosan ott állomásozó erőknek lehetősége nyílik arra, hogy műveleti tapasztalatot szerezzenek.

Az Egyesült Államok és Európa államainak stratégiai partnerségéről, a NATO kollektív védelmi garanciájáról és a globális biztonság szavatolásában játszott közös szerepről Julianne Smith, az európai és NATO-ügyekért felelős helyettes államtitkár, valamint Philip Gordon európai és eurázsiai ügyekért felelős külügyi helyettes államtitkár tájékoztatta a sajtót.⁴² „A stratégiai szükségszerűségekhez igazodva módosítanunk kell európai jelenlétünket is, (...) ami mindannyiunkra nyomást gyakorol, hogy közös, többoldalú pooling and sharing képességfejlesztési kezdeményezésekkel álljunk elő” – mondta Smith. Mindez a májusi NATO-csúcstalálkozón is meghatározó téma lehet – a partnerkapcsolatokkal együtt. További nyilatkozatok az európai rakétavédelmi rendszer kiépítésének szándékáról is megerősítően szölköltek.⁴³

Az Egyesült Államok elnöke, védelmi minisztere és vezérkari főnöke által jegyzett DSG tehát alapvetően nem az európai szövetségesekkel való viszony újradefiniálásáról szól, hanem az amerikai védelmi stratégia korszerűsítéséről. A korszerűsítés elsődleges oka, hogy az elmúlt tíz év során bebizonyosodott:

- az USA hatalmas gazdasági potenciálja sem képes finanszírozni az elhibázott stratégiai lépéseket, valamint az egyes haderőnemek által pazarló, inadekvát módon tervezett és igényelt fejlesztéseket;⁴⁴
- az USA hatalmas katonai fölénye nem biztosít megoldást a politikailag, gazdaságilag, társadalmilag nagyon komplex, biztonsági kockázatokat, fenyegetéseket is magukban foglaló problémákra;
- a nem állami biztonsági szereplők (pl. terrorista szervezetek, felkelők stb.) jelentette kockázatok mellett egyes regionális hatalmak (elsősorban Ázsiában és Közel-Keleten) olyan mértékben fejlődnek és erősödnek, hogy megkérdőjelezhetik az Egyesült Államok korábbi szerepét elsősorban saját régiójukban,⁴⁵ esetenként a világban;
- a jelenlegi amerikai támogatás mellett az európai NATO-szövetségesek továbbra is vonakodnak többet költeni a védelemre, s teszik ezt egy olyan korszakban, amikor az európai védelem már messze nem az elsődleges kérdés az Egyesült Államok világvezető szerepének biztosítása szempontjából.

A Stratégiai iránymutatás alapelemei⁴⁶

– *Elmozdulás a szeptember 11. utáni háborúktól a jövő kihívásai felé.* Az iraki és az afganisztáni háború befejezését követően az amerikai stratégia súlypontja elmozdul az elhú-

⁴¹ Jim Garamone: Army to Replace 2 Brigades in Europe with Rotating Units. *American Forces Press Service*, 2012. január 12. <http://www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=66780>

⁴² Donna Miles: Official: Strategic Guidance Recognizes US NATO Commitments. *American Forces Press Service*, 2012. január 9. <http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=66729>

⁴³ Tyrone C. Marshall: Pentagon: Commitment to NATO, Europe is 'Unshakeable'. *American Forces Press Service*, 2012. január 13. <http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=66794>

⁴⁴ Varga Gergely: Költségvetési kényszer és stratégiai viták az Egyesült Államokban. *SVKI Elemzések*, 2011/6. http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKI_Elemzesek_2011_6.pdf

⁴⁵ Látványos jele volt ennek a 2008-as grúz–oroszi háború, de hasonló folyamatokat tapasztalhatunk Ázsiában az amerikai–kínai vetélkedés, illetve a Közel-Keleten Irán felemelkedése, vagy az arab tavaszt követő stratégiai átrendeződés kapcsán. Lásd Tóth Péter: A grúz–oroszi háború geopolitikai értelmezése. *SVKI Elemzések*, 2008/8 http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_8.pdf; Varga Gergely: Az ázsiai csúcstalálkozók és az amerikai–kínai stratégiai vetélkedés. *SVKK Nézőpontok* 2011/3. http://193.224.76.4/download/svki/Nezopontok/SVKK_Nezopontok_2011_3.pdf

⁴⁶ Catherine Dale – Pat Towell: *In Brief: Assessing DOD's New Strategic Guidance*. Congressional Research Service. <http://www.fas.org/spp/crs/natsec/R42146.pdf>

zódó, nagyméretű, hagyományos képességeket igénylő műveletektől, és miközben ezt a képességet egy évtized harci tapasztalataira alapozva megőrzi, döntő technológiai fölény kialakítására fordít figyelmet minden más tekintetben is, beleértve a kiberhadviselést, a hírszerzést, a felderítést és a megfigyelést is. Ez „szélesebb spektrumú kihívások mellett egyben több lehetőséget is tartogat” (például az együttműködésre).

– A dokumentum megfogalmazása a tényeken túl arra is utal, hogy a Bush-kormányzat „demokratizálás”-konceptiója végképp a múlté, hiszen a *demokrácia kifejezés említésre sem kerül az írásban*. Ez nem azt jelenti, hogy a demokratikus értékek ne lennének fontosak az Egyesült Államok számára, csupán arról van szó, hogy a korábbi kommunikációs vezérelv diszkreditálódott, s így a washingtoni vezetés kerülendőnek tartja az emlegetését. Hasonlóképpen „a *terrorizmus elleni globális háború*” kapcsán, melynek szellemében még a 2010-es Nemzeti Biztonsági Stratégia is kemény (megelőző) cselekvést meghatározó szövegezést tartalmazott („*könyörtelen nyomásgyakorlás, a szervezetek elpusztítása, szétverése, legyőzése*”), a DSG Oszama bin Laden halálával és az al-Káida meggyengítésével jelentősen *elveszi a közel-keleti „terroristaellenes tevékenység” élet, és csupán „megfigyelést, az események nyomon követését*” (monitoring) szabja feladatul.

– *Földrajzi fókuszváltás az ázsiai-csendes-óceáni térség felé*. A DSG tényszerűen és üzenetét tekintve is egyértelműen az Egyesült Államok Ázsia felé fordulását erősíti meg. „*Noha az Egyesült Államok nem hagyja el a NATO-t, a biztonsággal kapcsolatos erőfeszítései Európától Ázsia felé tolódnak el.*”

– Ázsia mellett a közel-keleti és az észak-afrikai térség politikai és biztonsági fejleményei ugyancsak hangsúlyozásra kerülnek – de nem a terrorizmus, hanem az arab tavasz kapcsán. *Az Izraellel vállalt szövetség és a közel-keleti térség stabilitásának megőrzése iránti elkötelezettség ügyében nem hagy kétséget a dokumentum.*

– *A katonai képességeket, fejlesztési irányokat tekintve a stabilizációs műveletek háttérbe szorulásával elmozdulás az erőkiejtésre és a technológiaigényes képességek felé*. A katonai erőre támaszkodó korábbi amerikai szemléletet várhatóan az átfogó (diplomáciai, fejlesztési, titkosszolgálati stb.) erőkiejtésre támaszkodó szemlélet váltja fel. Ugyanakkor a világ messze legerősebb hadereje jelentős vagy legalábbis az eddigieknél hatékonyabban szervezett technikai és eljárásbeli korszerűsítést céloz meg. Ez részben a felmerült új veszélyek miatti kényszer (pl. kiberbiztonság, úrbiztonság), részben a veszélyek regionális széttagoltságából és például az ázsiai kontinens földrajzi és népességméretéből következik. A fentieknek megfelelően változások lesznek a haderőszerkezet tekintetében, beleértve a hadsereg és a tengerészgyalogság létszámának csökkentését (10-15%-kal, a légierő és a haditengerészet létszáma szinten marad), s elmozdulás következik be a technológiaigényes képességek felé, beleértve a különleges műveleteket, a hírszerzést, a felderítést és az informatikai hadviselést.

– A DSG nagymértékben épít a 2006. és a 2010. évi Quadriannual Defense Review-ba (QDR) foglalt prioritásokra, gyökeres fordulatról tehát kevésbé, sokkal inkább szerves fejlődési folyamatról van szó. A stabilizációs műveletek háttérbe szorulásával az új dokumentum prioritásai között a felkelésellenes műveletek (COIN) hiánya a legjelentősebb különbség, amely a 2010. évi QDR-ben még szerepelt. Változást jelent továbbá, hogy az elmúlt két évtizedben is változatlanul érvényes koncepció a két nagyméretű háború egyidejű megvívásáról (two theater war) módosult az úgynevezett 1-4-2-1 konstrukcióra. E koncepció elemei: az Egyesült Államok területének megvédése, a világ 4 régiójában párhuzamosan műveletek végrehajtása, az ellenség legyőzése 2 párhuzamos katonai műve-

let során az egyikben döntő mértékű győzelem kivívásával, a másikban az ellenség céljai elérésének magakadályozásával; és egy humanitárius művelet végrehajtása.⁴⁷

– Az új DSG a „kevesebbet kevesebbé” elv mentén készült, ahogy a dokumentum fogalmaz, előnyben részesíti az innovatív, takarékos, kis katonai jelenlétet igénylő megoldásokat. A stratégiai környezetben végbemenő változások, egyre komplexebb kihívások és a pénzügyi korlátok miatt a dokumentum bevallottan nagyobb kockázatokat fogad el. A kockázatokat a visszaállíthatóság (reversibility) révén kívánják csökkenteni, azaz meg kívánják őrizni olyan képességeket, erőforrásokat, amelyek segítségével adott körülmények között lehetővé válik egyes kapacitások újjáépítése, megerősítése. E törekvést természetesen korlátozhatja az a tapasztalat, hogy az egyszer megszüntetett kapacitások újjáépítése időigényes (minimum egy-két év). Habár, mint fentebb említettük, az SDG a hagyományos katonai képességeket helyezi ismét előtérbe, komoly kihívást jelent, hogy a potenciálisan ellenséges államok részéről jelentkező lehetséges fenyegetések egyre inkább hibridjellegűek (technológiai hadviselés, számítógépes hálózatok, világűr).

– A NATO-n belül az európai szövetségesek technikai fejlettsége eddig is elmaradt az amerikaiakétól, ha tehát az Egyesült Államok sikerrel gyorsítja a technikai és eljárásbeli fejlesztéseket, akkor további lemaradás várható. *Európának a kutatás-fejlesztés területén is fel kell gyorsítania az integrációt és hatékonyabban kell előre haladnia.* (Az Európai Unióban már vannak ilyen törekvések, elsősorban a civil és a védelmi kutatás-fejlesztés egymáshoz közelítése révén.)

– Nagy kérdés ugyanakkor, hogy az Egyesült Államok miként tudja majd a gyakorlatban megvalósítani a most röviden vázolt tervezési szempontokat. Az elnöki székért (elnökválasztás: 2012. november), illetve a költségvetési forrásokért folytatott versenyben, a költségvetési viták közepette készülő részstratégiák és tervek alá kell, hogy támasszák az útmutatásban megfogalmazottakat. A változtatások sikeressége (szemléletbeli, eljárásbeli, technikai stb.) pedig csak a feladatok végrehajtása során nyerhetnek visszaigazolást.

Várható hatások Európára és a NATO-ra nézve

A DSG-vel kapcsolatos reakciók finoman szólva is megosztottak voltak. Ez az Egyesült Államokban az elnökválasztási kampánynak, a Védelmi Minisztériumban a forrásmegvonásnak, Európában az amerikai jelenlét csökkentésének is betudható. Az iránymutatás nyilvánosságra hozását követő hét lényegében arról szólt, hogy az amerikai adminisztráció és haderő képviselői igyekeztek megnyugtatni a kedélyeket, amelyeket olyan – gyakran túlzó – kommentárokba és címszavakba lehet sűríteni, mint: „*a forráshiány által diktált stratégia*”,⁴⁸ „*vizsgálat nélküli diagnózis*”,⁴⁹ „*nem válogathatjuk meg ellenségeinket*”,⁵⁰ „*az ördög a részletekben rejlik*”.⁵¹ Annak ellenére, hogy a kritikusok gyorsan leírták az új iránymutatást – mondván, hogy feladja a stratégiai pluralizmust egyetlen ellenfélre koncentrálva, és megismétli az elmúlt 20 év hibáit azzal, hogy nem méri fel megfelelően a stratégiai környezet potenciális veszélyeit –, rá kell mutatnunk, hogy DSG kiemelten kezeli a rugalmas válaszadás képességét mind az információszerezés, mind a döntés-előkészítés és hatékony döntéshozatali ké-

⁴⁷ E koncepció már a 2001. évi QDR-ben is szerepelt, ám a következő években nem ültették át a gyakorlatba. Ugyanakkor a 2006. évi és a 2010. évi QDR-ben elismert, egyre komplexebb fenyegetések és az ennek megfelelő haderőtervezés nyomán a valóságban e koncepció fokozatosan teret nyert.

⁴⁸ John T. Bennet: Obama Announces New Military Strategy. *The Hill*, 2012. január 5. <http://thehill.com/blogs/defcon-hill/policy-and-strategy/202505-new-pentagon-strategy-ends-plan-to-fight-two-wars-at-once>

⁴⁹ Gopal Ratnam: Obama Defense Plan Presented as Diagnosis Without Prescription. *Bloomberg*, 2012. január 6. <http://www.bloomberg.com/news/2012-01-06/obama-defense-plan-presented-as-diagnosis-without-prescription.html>

⁵⁰ Robert H. Scales: Repeating a Mistake by Downsizing the Army Again. *The Washington Post*, 2012. január 6.

http://www.washingtonpost.com/opinions/repeating-a-mistake-by-downsizing-the-army-again/2012/01/05/gIQA8fHfdP_story.html

⁵¹ Anthony H. Cordesman: *The Devil Lies in the Details, None of Which Will Really Be Known Soon.* <http://www.defpro.com/daily/details/937/>

pesség fenntartása, mind a rugalmasan alkalmazható képességek tekintetében. Mindez kevésbé lesz robusztus, mint amit eddig megszokhattunk, azonban a felől nem merülhet fel kétség, hogy az Egyesült Államok „képességekatalógusa” kellő bizonytalanságban képes tartani potenciális ellenségeit, és megfelelő elrettentő erőt képvisel bármely racionális féllel szemben.

– A DSG összességében megerősíti azt a trendet, amely amerikai nézőpontból földrajzi értelemben Ázsia stratégiai jelentőségének további erősödését, *Európa, azon belül a NATO globális szerepének további csökkenését vetíti előre.*

– A dokumentum a Közel-Kelettel és Észak-Afrikával kapcsolatos megállapítások után foglalkozik konkrétan Európával és a NATO-val. A dokumentum felvezető szövege csak általában szól *a szövetségesek katonai és tehervállalási képességeinek növekedéséről, illetve annak lehetőségéről, valamint a líbiai beavatkozás példája útján csak sejtette az európai szövetségesekkel kapcsolatos mondanivalóját.* A főszövegben azonban konkrétan is megjelenik *az Európával kapcsolatos viszony változása.*

– *Európa és Eurázsia biztonsági kontextusában tárgyalja az euroatlanti integrációt, a NATO szerepét és az Oroszországgal ápoltt viszonyt.* Az európai szövetségesekkel való kapcsolat az iraki és az afganisztáni háborúk befejeztével változni látszik. A Stratégiai iránymutatás a NATO 5. cikkelyéből származó kötelezettségek megerősítése mellett a védelmi erőforrások hatékonyabb, „okosabb” felhasználását hangsúlyozza az említett képességek „közös fejlesztése és megosztása” (pooling and sharing) révén. Emellett azonban az Európában állomásozó amerikai csapatok már korábban bejelentett csökkentése is egyértelművé válik. Várhatóan a jelenlegi 41.000 fős, zömében Németországban állomásozó amerikai kontingensből 10.000 fő kivonása várható, ami két harcoló dandár kivonását jelentené, várhatóan 2013–2014 folyamán.⁵² Elsősorban a nukleáris csapásmérő képességet figyelembe véve a fennmaradó erőket is elégségesnek tartják az 5. cikkelyből eredő kollektív védelmi feladatok ellátására.

– A dokumentumban egyértelmű jelzés van arra, hogy *az Egyesült Államok részben elfogadja az európai érveket a csak katonai erőre koncentráló reakciókat kiegészítő differenciáltabb kockázatkezelésre, ugyanakkor az európaiakra nagyobb felelősséget hárít annak megteremtése tekintetében.* Ezzel együtt is *a NATO-ban zajló euroatlanti viták alighanem fennmaradnak, de az amerikai stratégiai érdekek szempontjából jelentőségük csökkenni fog.* Az európaiak számára mindez feladja a leckét, mert egy olyan időszakban kényszerülnek megkezdett védelmi integrálódási és képességfejlesztési folyamataik felgyorsítására, amikor komoly pénzügyi, gazdasági és társadalmi problémákkal küzdenek.

– Az DSG ugyan megemlíti a szövetségesek lehetséges növekvő szerepét a saját és regionális biztonságuk elősegítésében, ennek realitása azonban különösen Európa, azaz a NATO vonatkozásában meglehetősen csekély a védelmi kiadások várható alakulását tekintve. A NATO égisze alatt amerikai kezdeményezésre indult és az DSG által is említett okos védelem (smart defense) legfeljebb a várható képességbeli veszteségek mérséklését, illetve jelenlegi szinten tartását segítheti elő.

– A csökkenő amerikai katonai jelenlét mellett a tényleges katonai együttműködés fenntartásában várhatóan továbbra is jelentős szerepet játszik az amerikai képességek, eszközök biztosítása – különösen a szegényebb, kisebb kapacitásokkal rendelkező szövetségesek számára. Ezen együttműködési formák bővülése sem kizárt, hiszen viszonylag költségkímélő megoldásokról (az Egyesült Államok számára relatíve kis teher a rendszerint másodvonalbeli, nem legfejlettebb technológiát képviselő eszközök kedvezményes

⁵² Michelle Tan – Richard Sandza: Major European Pullout Could Start in October. *Army Times*, 2012. január 22. <http://www.armytimes.com/news/2012/01/army-european-pullout-could-start-in-october-012212w/>

biztosítása) és a célországok vonatkozásában a rendkívül szűk pénzügyi lehetőségek miatt másképpen nem beszerezhető képességekről van szó.

A Stratégiai iránymutatás (DSG) jelentősége magyar szempontból – együttműködési lehetőségek

Egy rövid, mindössze nyolcoldalas dokumentum értelemszerűen nem bontható le olyan szintre, amely akár még a stabil szövetségesek körébe tartozó kisállamok számára is testre szabható tartalmat, igényeket jelentene. Levonhatóak azonban olyan általános következtetések, amelyek megfelelően nyitott gondolkodás, reális világszemlélet és a „változásokra érzékeny fülek” számára nem csupán kényszereket, hanem lehetőségeket is tartogatnak – ahogy azt a DSG meg is fogalmazza.

Magyarország biztonsága számára az euroatlanti integrációs szervezetek meghatározóak, s túlzás nélkül állítható, hogy a NATO – amely nem csupán a szűken vett katonai téren jelenti biztonságunk sarokkövét – kizárólag szövetségesi szolidaritáson alapulhat. Ennek az elmúlt évtizedben a nemzetközi magyar szerepvállalás jelentette a kézzelfogható bizonyítékát, döntően a Balkánon, majd Irakban és Afganisztánban. Magyarország érdeke, hogy a gazdasági-pénzügyi válság kedvezőtlen hatásai ellenére fenntartsa azt a kedvező megítélést, ami a műveletekben mutatott helytállás nyomán alakulhatott ki, és elkerülje azt a kritikát, hogy „biztonságfogyasztóként” nem járul hozzá a szükséges mértékben a szövetség kollektív erőfeszítéseéhez. Éppen ezért szem előtt tartva, hogy középtávon – 2014-től markánsan – átalakul(hat) a NATO műveleti profilja, érdemes lenne a közben kínálkozó lehetőségekkel élni, és felkészülni arra, hogy a szövetség(es)i szerepvállalás milyen új elemekkel bővíthet. Építve a meglévő együttműködési formákra, a Magyar Honvédség innovatív, költséghatékony szemléletű, gyakorlatias megoldásaira, a sikeres tapasztalatcserére és a többnemzeti képességfejlesztésben rejlő lehetőségekre, kétségtelen, hogy két- és többoldalú keretben, az Egyesült Államok részvételével, támogatásával kiaknázható lehetőségek tárulnának fel a kölcsönösen előnyös együttműködés jegyében.

2012. január 24-én az MTI arról számolt be, hogy a Pentagon tájékoztatása szerint Magyarország a 2012-es amerikai védelmi költségvetés 1206-os szakasza alapján 13,335 millió dollár értékben az ISAF Összhaderőnemi Harcászati Légirányító Képesség (JTAC) biztosításához kap felszerelést és kiképzést a Pentagontól. Az eszközök képessé teszik az előretolt légirányítókat, hogy közvetlenül kommunikáljanak a harci gépekkel, és pontosan megmondják, hol és milyen támogatást kérnek a műveleteik során.⁵³

A célzottan az afganisztáni műveletekhez szükséges képességek fejlesztésén kívül véleményünk szerint több olyan területet is van, amelyeken rövid és középtávon is eredményes együttműködés bontakozhat ki, hosszú távon pedig tartalommal tölthetik meg a két- és többoldalú stratégiai partnerséget. Ez a 2014 utáni időszakban nemcsak Afganisztánra vonatkoztatva igaz, hanem az Egyesült Államok európai jelenléte tekintetében is.

Az alábbi területeken alakítható ki kölcsönösen előnyös együttműködés.

Afganisztán:

- a közös műveleti (Ohioi Nemzeti Gárda) és kiképzési-tanácsadási tevékenység fokozása, erősítése a különleges műveleti erővel;
- a logisztikai kiképzésben való magyar részvétel folytatása;
- az MH CIMIC képességének és fejlesztési tevékenységének bővítése, fejlesztése, a nemzetközi tapasztalatok átvétele;
- rendészeti/katonai, rendőri OMLT beindítása, ami az együttműködés 2014 után is fenntartható területe lehet. Ez a tevékenység EU-kötelék keretében is megvalósítható lenne,

⁵³ Az amerikai védelmi minisztérium a tavalyi 75-ről 100 millió dollárra növeli az Afganisztánban harcoló kelet-európai szövetségeseknek, köztük Magyarországnak nyújtott támogatását. A támogatás azokra a szövetségesekre és partnerekre összpontosít, amelyek amerikai erővel közös műveleteket folytatnak Afganisztánban, és olyan programokat tartalmaz, amelyek erősítik az érintett hadseregek képességeit. A szeptember 30-án lezáruló pénzügyi évben Magyarország – szemben a tavalyi 2,87 millió dollárral – 13,3 millió dollárt kap. Lengyelország a korábbi 2,85 millió dollárral szemben 14 millió, Románia 7,3 millió helyett 14,3 millió, Litvánia pedig a korábbi 5,7 millió helyett 12,8 millió dollár támogatásban részesül.

s rotációs rendszerben, „pooling and sharing” megállapodások alapján minden résztvevő beletesz valamit;

- C-IED együttműködés folytatása: a NATO által 2011 áprilisában akkreditált Counter Improvised Explosive Devices (CIED) kiképző csoportban vállalt szerep növelése (Afganisztánban és más területen is, egyéni beosztásokban);
- az afganisztáni Mi-17 kiképző csoport fenntartása kapcsán felmerül a kérdés, hogy a helikoptereknek az MH rendszerből történő kivonása után – például a Huey-k érkezésével párhuzamosan – milyen lehetőség marad a külföldi kiképzésben, ha az MH sem repül már a technikával? Közös érdek lenne olyan alternatíva kialakítása, ami a helikopter-kérdést középtávon is kölcsönösen előnyösen, a lehető legjobban kiaknázva rendezné.

Kiberbiztonság:

- az együttműködés fokozása: szakemberek képzése, információ- és tapasztalat-megosztás kétoldalú keretek között, illetve a Kiberbiztonsági Kiválósági Központon (CCD CoE) keresztül;
- az Európai Unió keresztül az ENISA – Európai Információs és Hálózati Biztonsági Ügynökség – vagy az EDA bevonása többnemzeti együttműködésekbe.

Egyéb (új) területek:

- az Ohioi Nemzeti Gárdával a magyar tartalékos rendszer kapcsán is ki lehetne alakítani olyan tapasztalatcserét, információátadást, tanácsadást, amelynek eredményeként a működő gyakorlati megoldások beépíthetővé válnának, különösen a katasztrófavédelmi feladatok, illetve a műveleti tartalékosok feladatai tekintetében;⁵⁴
- az EUTM somáliai kiképző misszióban 2012. június 30-ig meghosszabbított USA–EU–AU keretben megvalósuló részvétel kiszélesíthető, a kiképzési feladatok köre is bővíthető, ami megteremtheti az esetleges 2014 utáni afrikai válságkezelési műveletekhez szükséges tapasztalattárazist;
- közös amerikai–magyar „Zöld Haderő”-projektek kialakítása az EDA Go Green programjával párhuzamosan, illetve integrálva:⁵⁵ a már elérhető tapasztalatok⁵⁶ átvétele, alkalmazása, továbbfejlesztése. Az energia- és költséghatékonyság javítására közép- és hosszú távú együttműködés keretében nyílna reális lehetőség.

⁵⁴ Az Egyesült Államok által már kidolgozott és működtetett modellről lásd: *State Partnership Program Emphasizes Building Relationships*. Defense.gov, 2012. január 7. <http://www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=66807>

⁵⁵ *Cél az energia-megtakarítás és a megújuló energiák katonai felhasználása*. Kormany.hu, 2011. december 21.

<http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/vedelemgazdasagert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/hirek/cel-az-energia-megtakaritas-es-a-megujulo-energiak-katonai-felhasznalasa>

⁵⁶ *US military's green projects to save \$1.6 billion over time*. USA Today, 2011. december 4.

http://www.usatoday.com/news/military/2010-04-11-military-going-green_N.htm

Military green investments could hit \$10B by 2030. CNET, 2011. szeptember 22. [http://news.cnet.com/8301-11128_3-20110134-54/military-green-investments-could-hit-\\$10b-by-2030/](http://news.cnet.com/8301-11128_3-20110134-54/military-green-investments-could-hit-$10b-by-2030/)